

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

arbetsmiljoverket@av.se

Åtterrapportering av regeringsuppdrag att ta fram åtgärdsplaner till En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025

Inledning

Den 11 februari 2021 gav regeringen Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap i uppdrag att ta fram åtgärdsplaner inom sina respektive områden för att genomföra regeringens arbetsmiljöstrategi för 2021–2025 (skr. 2020/21:92). Åtgärdsplanerna ska utgå från strategins fyra delmål och tydliggöra vilka åtgärder som myndigheterna ska genomföra för att nå strategins uppsatta mål och prioriteringar. Delmålen för arbetsmiljöstrategin är följande:

- Ett hållbart arbetsliv – alla ska kunna, orka och vilja jobba ett helt arbetsliv.
- Ett hälsosamt arbetsliv – arbetslivet ska bidra till utveckling och välbefinnande.
- Ett tryggt arbetsliv – ingen ska riskera liv eller hälsa på grund av jobbet.
- En arbetsmarknad utan brott och fusk – en bristfällig arbetsmiljö ska aldrig vara ett konkurrensmedel.

I regeringsuppdraget ingår att myndigheterna årligen ska inkomma med separata redovisningar av uppdraget skriftligt till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet). De första skriftliga redovisningarna av uppdraget skulle lämnas senast den 31 augusti 2021 och därefter den 1 mars varje år fram till att uppdraget slutredovisas 1 mars 2026.

Detta är Arbetsmiljöverkets fjärde redovisning av uppdraget. I redovisningen utgår vi från fyra av de prioriterade områden som redovisades i den förra åtterrapporeringen: en utvidgad nollvision, arbetsmiljön inom välfärden,

digitalisering och arbetslivskriminalitet. Dessa områden beskriver på ett samlat sätt Arbetsmiljöverkets viktigaste åtgärder för innevarande och kommande år för att med kraft och riktning nå strategins uppsatta mål, delmål och prioriteringar. Inom dessa områden genomför vi olika åtgärder som knyter an till ett eller flera av de delmål som regeringen satt upp i strategin.

Alla syftar till huvudmålet med allt arbetsmiljöarbete: ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet. Åtterrapporeringen speglar både ambitionen och behovet av att ha en långsiktighet i åtgärderna men även det faktum att Arbetsmiljöverket har ettåriga budgetar. Oförutsedda händelser, politiska (om)prioriteringar, skeenden eller utvecklingar i samhället kan komma att påverka verksamheten och förutsättningarna att genomföra uppdraget.

I regeringsuppdraget sägs att Arbetsmiljöverket ska redovisa resultatet av de åtgärder vi genomfört och hur vi följer upp dem. I de fall åtgärderna är slutförda och slutrapport finns, hänvisas till slutrapporten i åtgärdsplanen. I slutrapporterna finns mer utvecklade resonemang om resultat av den aktuella åtgärden. Flera av de åtgärder som vi genomför är fleråriga och är inte slutförda, och andra åtgärder planerar vi för eller har precis startat upp.

Myndigheten använder de ordinarie processerna för planering, styrning och uppföljning i arbetet även när det gäller att genomföra regeringens arbetsmiljöstrategi. Detta för att kunna ha styrning och kontroll över helheten i uppdraget och säkra prioriteringarna och för att undvika parallella processer.

Arbetsmiljöverket kommer att inom ramen för våra ordinarie samrådsformer med arbetsmarknadens parter även fortsatt samråda med dem om genomförandet av arbetsmiljöstrategin. Parterna bidrar med erfarenheter och kunskaper om arbetsmarknadens villkor och ger oss information om hur arbetet med arbetsmiljöfrågorna fungerar i praktiken ute på landets arbetsplatser. De är också viktiga kanaler för att se till att vi som myndighet når ut till arbetsmarknadens aktörer och att våra beslut och regler blir kända och följs.

En utvidgad nollvision

Införandet av en ny regelstruktur

Under år 2023 har Arbetsmiljöverket fortsatt arbetet med att införa en ny regelstruktur. Beslut om de nya föreskrifterna togs den 15 september 2023, och extern lansering av den nya regelstrukturen och föreskrifterna i digitalt format startade i oktober. Flera kommunikationsaktiviteter har genomförts. Bland annat arrangerades en pressfrukost, flera filmer och en podd har publicerats och allt presentationsmaterial har lagts ut på av.se.

I november 2023 genomförde vi två egna externa webinarier med flera tusen deltagare – ett om hela regelförnyelsen och ett med särskilt fokus på ändringar och nyheter i föreskrifterna om projektering och byggarbetsmiljösamordning. Vi har även medverkat på 16 webinarier och seminarier ordnade av arbetsmarknadens parter, inklusive ”Gilla jobbet”. Arbetet med ämnessidor på av.se med stödjande material fortsätter, i syfte att dessa ska bli mer lika och därmed underlätta för användarna. Den nya regelstrukturen träder i kraft 1 januari 2025.

Regelförnyelse är ett långsiktigt utvecklingsarbete som berör fler delar än en ny regelstruktur. Det handlar om att möta målgruppernas behov, med ett behovsdrivet (användardrivet) arbetssätt och ett digitaliserat regelverk med tydliga och relevanta regler. Utvecklingsarbetet tar utgångspunkt i Arbetsmiljöverkets strategiska verksamhetsplan som är direktiv för att styra och prioritera förändringsarbetet inom våra verksamhetsområden mot uppsatta mål. Dessa uttrycks i form av önskade lägen vid strategiperiodens slut år 2025.

Arbetsmiljöverket arbetar nu med målsättning att det stödjande materialet ska finnas tillgängligt på webbplatsen av.se vid ikraftträdandet den 1 januari 2025. Ett prioriterat område är stödjande material till de nya föreskrifterna om projektering och byggarbetsmiljösamordning.

En ny process för föreskriftsarbete beslutades i maj 2023 av dåvarande GD. Den nya föreskriftsprocessen innebär mer välgrundade föreskrifter, samordnade ändringar i regelstruktur samt mer sammanhållet flöde från beslut till tillämpning av föreskrifter. Förändringarna kommer också innebära tidigare involvering av arbetsmarknadens parter och intressenter, samt ökad transparens över vilka förstudier, föreskriftsarbeten och utvärderingar som är planerade respektive pågår. Arbetet pågår med att utveckla formerna för detta mer i detalj.

Projektet Införande av ny regelstruktur har under hösten 2023 genomfört en utvärdering som en avslutande aktivitet. Lärdomar och erfarenheter som har gjorts i projektet likväl som övriga resultat har samlats ihop för vidare användning i föreskriftsprocessen och framtida föreskriftsarbeten.

Övrigt regelarbete kopplat till nollvision

Arbetsmiljöverket deltog under svenska ordförandeskapet i EU aktivt i samband med rådsförhandlingarna om ändringar i direktivet om carcinogena, mutagena och reprotoxiska ämnen samt trilogförhandlingarna om asbestdirektivet. Båda direktiv har tydliga kopplingar till arbetsmiljörelaterad

exponering som kan leda till för tidig död. Överenskommelser uppnåddes under Sveriges ledning i båda förhandlingsprocesserna.

Uppdaterad sammanställning av kunskap om arbetsrelaterade dödsfall och Nollvisionsrörelsen

På uppdrag av Arbetsmiljöverket har Bengt Järholm, senior professor i yrkes- och miljömedicin vid Umeå universitet, sammanställt kunskapsläget om riskfaktorer i arbetsmiljön som leder till sjukdomar och för tidig död. Rapporten "Arbetsrelaterade dödsfall i Sverige – en uppdatering av Arbetsmiljöverkets kunskapssammanställningar 2019:3 och 2019:4" publicerades i mars 2023. I rapporten analyseras dödlighet på grund av organisatoriska och sociala faktorer, kemiska faktorer, fysiska och ergonomiska faktorer samt biologiska faktorer. I mars ordnade vi en fysisk och digital pressträff om rapporten. Pressträffen sändes av SVT Forum och vi kommunicerade också via av.se, vårt nyhetsbrev och våra kanaler i sociala medier.

Utifrån rapporten har myndigheten tagit fram förslag på insatsområden för att på olika sätt lyfta våra intressenters förmåga att förebygga arbetsrelaterad dödlighet. Några exempel på insatser som övervägs att genomföras under åren 2024-2025 är att omsätta kunskaper om säkra arbetsätt för att förebygga kemiska exponeringar, att höja kunskapsläget om effektivt förebyggande av fysiskt tungt ihållande arbete och hur risken kan identifieras av arbetsgivare, att utifrån kunskapen om hur OSA-föreskrifterna används, identifiera hur fler arbetsgivare kan komma till effektiva åtgärder för att förebygga ohälsosam arbetsbelastning, att utveckla metoder för att följa utveckling av bland annat bullerexponering och hur vi kan identifiera vilka yrkesgrupper som är mest drabbade samt att sprida kunskap om risker som leder till dödsolyckor och hur de effektivt förebyggs. Arbetsmiljöverket har haft en inledande dialog med arbetsmarknadens parter om de områden som planeras och kommer att involvera dem i kommande arbete genom referensgrupper.

Arbetsmiljöverket genomförde under året 2023 tre större kommunikationsinsatser i enlighet med vår vision att ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet. Kommunikationsinsatserna, inklusive "Odramatiska berättelser", är en del av nollvisionsrörelsen som startade 2021 och som pågår under flera år. Kommunikationen ska väcka engagemang för arbetsmiljöfrågor och öka kunskaperna om arbetsmiljöarbete, främst hos målgruppen småföretagare. Vi har kommunicerat i tv, radio, tidningar, utomhus och i sociala medier. Under 2023 utvecklade vi också vår kommunikation för att nå små och medelstora företag via verksamt.se:s kanaler.

Utvärdering av föreskrifterna (AFS 2015:4) om organisatorisk och social arbetsmiljö

Föreskrifterna om organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA) började gälla 2016. En utvärdering av föreskrifterna har genomförts i olika steg. Utvärderingens första rapport, som kom år 2022, handlade om föreskrifternas användbarhet i praktiken.

Den 1 december 2023 genomförde Arbetsmiljöverket ett seminarium för våra intressenter, där utvärderingens andra rapporten presenterades. Den andra rapporten behandlar föreskrifternas samhällsmål och bygger bl.a. på uppdragsforskning om föreskrifternas påverkan på sjukfrånvaron, möjligheter och hinder för implementering av föreskrifterna och en analys av medieintresset för föreskrifterna. I och med detta avslutas utvärderingen som pågått sedan 2020. Slutsatser från utvärderingen är bl.a. att föreskrifterna uppskattas av intressenterna och att intresset för dem är stort. Ett hinder för en lyckad implementering kan vara bristande delaktighet, och kan vara svårt om högsta chefer inte är stöttande och engagerade i arbetsmiljöarbetet. Mer forskning behövs dels för att stödja arbetet med föreskrifterna men också för fortsatt utvärdering.

Under året fortsatte vi kommunicera om utvärderingen, exempelvis genom sändningar på vår Youtube-kanal av de två seminarierna där rapporterna presenterades.

Strategi för jämställda regler

I den nya föreskriftsprocessen finns en lista framtagen över frågor att reflektera över i regelarbetet. Frågorna syftar till att säkerställa att regler rent faktiskt ger lika stöd till kvinnor och män oavsett uppgifter. Arbetet pågår med att ta fram rutinbeskrivningar kopplade till föreskriftsprocessen som kommer implementeras med start 2024.

Myndighetsgemensam vägledning om val av skyddsutrustning vid misstänkt eller konstaterat fall av zoonos

Arbetsmiljöverket har under 2023 bidragit vid framtagandet av en myndighetsgemensam vägledning mot bakgrund av ett identifierat behov av enhetlig information om val av skyddsutrustning för arbetstagare och andra berörda vid misstänkt eller konstaterat fall eller utbrott av zoonotisk smitta. Exempel på utbrott av zoonoser inom landet de senaste åren är salmonella, covid-19 på minkfarmar, aviär influensa (fågelinfluensa) och mjältbrand.

Samverkan med Försäkringskassan

Vår samverkan med Försäkringskassan har fortsatt under 2023 inom ramen för vår beslutade myndighetsamverkan. Försäkringskassan har deltagit i vår nationella tillsynsaktivitet Hot och våld i skolan genom att medverka på huvudmannanivå i de fall det blivit aktuellt.

Som ett led i ett utökat kunskapsutbyte genomförde vi också under året ett myndighetsgemensamt kunskapsseminarium på temat arbetsmiljö, sjukfrånvaro och olika grupperns förutsättningar i arbetslivet

Inspektioner med fokus på arbetsanpassning

Under 2021 började de nya föreskrifterna (AFS 2020:5) om arbetsanpassning att gälla. En nationell tillsynsinsats genomfördes år 2023 mot bakgrund av föreskrifterna. Arbetsmiljöverket har i insatsen inspekterat företag i fem olika näringsgrenar med fokus på arbetsgivarens förebyggande arbete med arbetsanpassning och arbetsgivarens förmåga att vidta anpassningsåtgärder efter till exempel arbetssjukdom eller olycka.

Resultaten av inspektionsinsatsen visar på bristande rutiner kring informationshantering om enskildas behov av arbetsanpassning och ett bristande förebyggande arbete för att fånga upp behoven i tid. I det systematiska arbetsmiljöarbetet har det funnits brister kring ohälsa-, tillbuds- och olyckshantering.

Mer information finns i projektrapport "Nationella tillsynsaktiviteten fokusområde arbetsanpassning", Dnr 2022/010014.

Inspektioner av arbetsmiljön för mellanchefer och första linjens chefer i privata verksamheter

Brister i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön (OSA) står för en stor del av den arbetsrelaterade ohälsan. Under år 2022 inledde Arbetsmiljöverket en nationell tillsynsaktivitet i privata verksamheter med fokus på OSA.

Inspektionerna inriktas på arbetsmiljön för mellanchefer och första linjens chefer i privata verksamheter. I fokus för insatsen är den organisatoriska och sociala arbetsmiljön för chefer som arbetar inom den privata sektorn, och som arbetar närmast arbetstagarna. Vi vet sedan tidigare inspektioner inom bygg och offentlig förvaltning på första linjens chefer att detta är en utsatt position där hög arbetsbelastning, stort ansvarstagande och många medarbetare är riskfaktorer för ökad ohälsa. Vi har i denna pågående aktivitet inspekterat

exempelvis arkitekt- och tekniska konsultverksamheter samt reklam- och marknadsföringsföretag.

Inspektioner av systematiskt arbetsmiljöarbete hos tidigare inspekterade arbetsgivare

Under år 2022 genomfördes en nationell tillsynsaktivitet riktad mot det systematiska arbetsmiljöarbetet vid ett antal arbetsställen som inspekterades under 2015–2018. Syftet var att genom aktiviteten förstärka tidigare ställda krav om brister kvarstår, och att få en bild av vad tidigare inspektioner gjort för arbetsgivares systematiska arbetsmiljöarbete.

I den nu avslutade aktiviteten var urvalet av arbetsställen arbetsgivare som inspekterats i aktiviteterna "Nationell tillsyn, tillverkningsindustri och partihandel 2015–2016" och "Nationell tillsyn bemanning 2016–2018". Alla inspektioner avslutades med att inspektören gjorde en skattning av arbetsgivarens systematiska arbetsmiljöarbete utifrån i förväg bestämda frågor.

Inspektörernas skattning är att rutiner för systematiskt arbetsmiljöarbete tillämpas hos mer än 80 procent av arbetsgivarna som inspekterades. Av de inspekterade arbetsgivarna bedömdes efter insatsen 70 procent ha tillräcklig kompetens om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Mer information finns i projektrapport "Ett hälsosamt arbetsliv 2019–2022", Dnr 2017/061088.

Inspektioner av säkerhetskultur inom byggsektorn

En god säkerhetskultur har stor betydelse för arbetsmiljön och arbetet. Vi genomför under åren 2022–2024 en nationell tillsynsinsats mot bygg- och anläggningsverksamheter i planeringsskedet för att tillse att det i ett tidigt skede skapas rätt förutsättningar för ett systematiskt arbetsmiljöarbete bland arbetsgivarna på byggarbetsplatserna.

Inspektionerna riktar sig till de som ansvarar för lastnings- och lossningsplatser vid byggarbetsplatser samt transportvägar till dessa – exempelvis byggherrar och byggarbetsmiljösamordnare. Inspektionerna, som pågår för närvarande, ska bidra till att ansvariga känner till och uppfyller sitt ansvar för att transporter, lastning och lossning av gods vid byggarbetsplatser kan utföras utan risk för olyckor eller ohälsa. Vid våra inspektioner har vi även en dialog kring säkerhetskultur.

Inspektioner av personlig fallskyddsutrustning vid byggnads- och anläggningsarbete

Vi genomförde under åren 2022–2023 en nationell tillsynsinsats riktad mot bygg- och anläggningsverksamheter där användning av personlig fallskyddsutrustning kontrollerades. Det är en pågående aktivitet i verksamheter där risken för allvarlig skada eller dödsfall är överhängande då personlig fallskyddsutrustning inte används, eller används felaktigt.

Inspektioner av mindre verkstadsföretag

Vi genomförde under åren 2022–2023 en nationell tillsynsaktivitet med fokus på undersökning/riskbedömning av farliga arbetsmoment vid användning av arbetsutrustning i mindre verkstadsföretag. Målet för inspektionen är att öka medvetenheten hos mindre arbetsgivare om värdet av att arbeta förebyggande och systematiskt för att minska ohälsa och olyckor. Vi har genomfört inspektioner i enlighet med vår planering och har härigenom bidragit till säkrare arbetsplatser med mindre olycksrisker i mindre verkstadsföretag.

Inspektioner av spårbunden trafik

Under åren 2022–2023 genomfördes en nationell tillsynsinsats med fokus på inspektion av infrastrukturförvaltare, järnvägsföretag och andra aktörer som kan påverka hur man arbetar med säkerheten inom spårbunden trafik. Fall, påkörning, kläm-, kross- och dödsolyckor är vanliga inom denna verksamhet.

Flera dödsolyckor i samband med arbete på spår under de senaste åren tyder på att bristerna och riskerna är stora, mycket beroende på tillämpning av föråldrade metoder i en miljö med betydande krafter, höga farter, synlighetsbarriärer och stora krav på fungerande kommunikation mellan arbetstagare. Med våra inspektioner vill vi bidra till att risken att skadas eller dö i samband med spårarbete hanteras av arbetsgivarna.

Inspektioner inom elenergisektorn

Vi genomförde under åren 2022–2023 en nationell tillsynsaktivitet inom elenergisektorn med fokus på undersökning/riskbedömning av arbetsmoment som kan leda till allvarliga olyckor och tillbud. Målet med inspektionerna har varit att påverka hur man på arbetsplatserna arbetar med säkerhetskulturen och risktagandet så att felhandlingar som leder till allvarliga olyckor och tillbud minskar. Målgruppen har varit anläggningsmontörer och servicetekniker.

Det har skett en ökning av antalet allvarliga olyckor, med dödsfall och svåra personskador inom elenergisektorn de senaste åren. Aktiviteten syftar till ökad efterlevnad av relevanta arbetsmiljöreregler inom de riskområden och delar av arbetslivet som omfattas av tillsynen.

Inspektioner med fokus på vibrationer

Vi genomförde under år 2023 en nationell tillsynsinsats med inriktning på förebyggande insatser som rör hand- och armvibrationer tidigt i arbetsprocesser. Fokus ligger på organiseringen av arbetet, val och underhåll av verktyg samt rapportering av tillbud.

Inspektionsinsatsen med fokus på vibrationer är en pågående aktivitet där vi vill bidra till att få med arbetsmiljöfrågor som rör hand- och armvibrationer tidigt i arbetsprocesser och arbeta förebyggande t.ex. med hur arbetet organiseras, val och underhåll av verktyg, rapportering av tillbud. Arbetsgivare ska, inom ramen för sitt systematiska arbetsmiljöarbete, undersöka och bedöma risken för vibrationsskador vid arbete med vibrerande handhållna utrustning.

Inspektioner inom elenergisektorn

Vi genomförde under åren 2022–2023 en nationell tillsynsaktivitet inom elenergisektorn med fokus på undersökning/riskbedömning av arbetsmoment som kan leda till allvarliga olyckor och tillbud. Målet med inspektionerna har varit att påverka hur man på arbetsplatserna arbetar med säkerhetskulturen och risktagandet så att felhandlingar som leder till allvarliga olyckor och tillbud minskar. Målgruppen har varit anläggningsmontörer och servicetekniker.

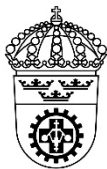
Det har skett en ökning av antalet allvarliga olyckor, med dödsfall och svåra personskador inom elenergisektorn de senaste åren. Aktiviteten syftar till ökad efterlevnad av relevanta arbetsmiljöreregler inom de riskområden och delar av arbetslivet som omfattas av tillsynen.

Arbetsmiljön inom välfärden

Tillsyn och analys av arbetsmiljön inom välfärden

För att vi ska klara av att behålla och utveckla vår välfärd i den demografiska utmaning som ligger framför oss är det viktigt att allt fler orkar, vill och kan arbeta ett helt arbetsliv inom välfärden.

Vi har genomfört, och fortsätter genomföra, inspektionsaktiviteter inriktade mot väldfärdsektorn, liksom analyser kopplade till området. Ett exempel är

aktiviteten "Systematiskt arbetsmiljöarbete i politikerstyrda organisationer", som pågick under åren 2019–2020. Inspektioner genomfördes på 286 (av 290) kommuner och på samtliga 21 regioner i Sverige. Av de arbetsställen som inspekterades fick 90 procent krav på förbättringsåtgärder. Särskilda informationsinsatser har också riktats gentemot politiker inom ramen för inspektionsprojektet.

I analysen i slutrapporten beskrivs bland annat att politikerna i fullmäktige ger de yttersta förutsättningarna för arbetsmiljöarbetet i kommuner och regioner. Inspektörerna har dock ibland upplevt att organisationerna fokuserat mer på att följa budgeten och annan lagstiftning som styr organisationernas verksamhet. Personalomsättningen är fortsatt hög inom dessa organisationer.

Mer information finns i projektrapport "Ett hälsosamt arbetsliv 2019–2022", Dnr 2017/061088.

Inspektioner av organisatorisk och social arbetsmiljö inom vård och omsorg

Vården har länge haft en hög arbetsbelastning, vilket blev ännu tydligare under Covid19-pandemin. Under år 2022 började Arbetsmiljöverket en nationell tillsynsinsats inom vård och omsorgssektorn med fokus på organisatorisk och social arbetsmiljö. Fokus ligger på landets akutsjukhus. Inriktningen är arbetsbelastning på såväl akutmottagningarna som på sjukhusens avdelningar.

Inspektioner av hot och våld inom skolan

Vi genomför under åren 2023 och 2024 inspektioner med fokus på hot och våld inom skolan. Inspektionsinsatsen startade i maj 2023. Omkring 1 000 grund- och gymnasieskolor i hela landet ska besökas. Fokus är arbetsgivarens rutiner för det förebyggande arbetet med att undanröja risker för hot och våld i verksamheten. Rapportering, hantering och utredande av inträffade tillbud inkluderas i tillsynen.

Digitalisering

Inspektioner inom ramen för EU-kampanjen "Friska arbetsplatser i ett digitalt arbetsliv"

EU-kampanjen är en återkommande nationell tillsynsaktivitet där Arbetsmiljöverket under en begränsad tid under hösten genomför inspektioner i hela landet. Ett liknande arbete pågår inom hela EU.

I 2023 års EU-kampanj har vi granskat nära 1 500 arbetsplatsers förebyggande arbetsmiljöarbete med fokus på risker med digitala arbetssätt. Av de granskade arbetsplatserna hade drygt 23 procent brister i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Arbetsgivarna fick krav på att åtgärda bristerna och ta fram rutiner för att undersöka och bedöma risker i arbetet. De granskade arbetsplatserna fanns inom reklambyråer, förlag, banker, försäkringsbolag, dataföretag och administrationen inom utbildning och vägtransporter.

2023 års EU-kampanj var en del av en treårig satsning under rubriken "Friska arbetsplatser i ett digitalt arbetsliv". Även under åren 2024-2025 kommer inspektioner genomföras inom ramen för detta tema. Under år 2024 är fokus "Chefens roll i det digitala arbetslivet". År 2025 är fokus "Teknikens påverkan på arbetsmiljön".

Ökad kunskap om digitaliseringens påverkan på arbetslivet

Under perioden har kunskapen om digitaliseringen påverkan på arbetsliv ökat och spridits på flera olika sätt. Nedan nämns några exempel.

EU-kampanjen hade under år 2023, som nämnts ovan, fokus på digitala arbetssätt. På ett webinarium den 27 oktober presenterade Arbetsmiljöverkets projektledare en sammanställning av resultat och lärdomar från inspektionskampanjen utifrån temat digitala arbetssätt. Detta var ett av sammanlagt tre webinarium, som arrangerades av det svenska arbetsmiljönätverket under året. Ett ytterligare webinarium sändes den 22 september på temat vad forskningen säger om digitala arbetssätt.

Arbetsmiljöverket stod värd för vårmötet i Kommittén för arbetsmiljöinspektörer (SLIC) samt efterföljande temadag om kognitiv arbetsmiljö som båda genomfördes i Stockholm i maj 2023. Digitaliseringen av arbetslivet sätter den kognitiva arbetsmiljön på kartan, och eftersom fokus på osynliga risker även är en fråga om jämställdhet bidrog seminariet till att stimulera arbetsmiljöarbete med ett genusperspektiv.

Vi deltar även i MACHEX, en expertgrupp för EU:s användarregler under Senior Labour Inspectors committe (SLIC), som har skapat en vägledning för arbetsmiljöinspektörer inom sakområden digitalisering, avancerad robotik och AI. Vägledningen presenterades under SLIC-mötet i Stockholm i maj 2023.

En ny film om digitaliseringens effekter på arbetsmiljön publicerades på Arbetsmiljöverkets webbplats i februari 2023. Filmen baseras på en studie som forskningsinstitutet RISE genomfört på AV:s uppdrag. Rapporten har titeln

”Digitaliseringens påverkan på arbetsmiljön – en kvalitativ intervjubaserad studie av vård på distans”.

En aspekt av digitaliseringen är att fler har möjlighet att arbeta på distans. Det skapar i sin tur både möjligheter och risker i arbetsmiljön. I Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökning ställs frågor om hur människor upplever sin arbetsmiljö när de arbetar på distans. Rapporten ”Arbetsmiljöundersökningen 2021”, som publicerades i slutet av år 2022, visar exempelvis att nio av tio sysselsatta med ett skrivbordsarbete uppger att de kan göra ett bra jobb från hemmet, fritidshuset eller annan hemmiljö.

Övrigt arbete på digitaliseringsområdet

Arbetsmiljöverket planerar och har påbörjat en rad ytterligare aktiviteter på digitaliseringsområdet. Vi har gjort en behovskartläggning inför intern utbildning om digitaliseringens påverkan på arbetsmiljön och planerar aktiviteter för att förmedla kunskap till våra intressenter bland annat genom att hålla ihop befintlig kommunikation på av.se kring digitaliseringens påverkan på arbetsmiljön, tillvarata lärdomar från EU-kampanjerna för att stärka analysarbetet, utveckla våra föreskrifter och bidra till utformandet av temasida.

Vi ska också inventera föreskrifternas relevans och tillämplighet utifrån samhällsutvecklingen genom att analysera om föreskrifterna är tillräckliga utifrån tillsynsperspektiv, bidra till utvecklingen av tillsynsstöd vid tillsynsaktiviteter samt säkerställa en systematik för att fånga nya arbetsmiljöeffekter av digitalisering.

Arbetsmiljöverket deltar aktivt i standardiseringsarbetet internationellt, bland annat i arbetsgrupper i SIS tekniska kommittéer och bidrar aktivt bland annat i utvecklingen av vägledande standarder för arbetsgivare om systemintegratörer. Vi deltar också i arbetet med att uppdatera harmoniserade standarder kopplade till maskinförordningen, som börjar gälla från jan 2027. En hel del standarder harmoniserade mot maskindirektivet behöver därför uppdateras under de kommande åren.

Efter att nya maskinförordningen beslutades 22 maj 2023 har Arbetsmiljöverket lagt ut information om de nya reglerna på av.se. Förordningen omfattar bland annat risker med ny teknik. Det kan till exempel vara artificiell intelligens, det vill säga maskiner som har ett helt eller delvis självutvecklande beteende och som använder metoder för maskininlärning. Arbetsmiljöverket har även bidragit med underlag till regeringskansliet om vår bild av bland annat vilka nationella åtgärder som krävs för att ge förordningen effekt, samt vilka delar som kräver ytterligare analys inför genomförandet.

En arbetsmarknad utan brott och fusk

Fortsatt och utökat myndighetssamarbete för att motverka arbetslivskriminalitet

I februari 2022 fick Arbetsmiljöverket tillsammans med åtta andra myndigheter ett fortsatt och utökat regeringsuppdrag inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet att under 2022 och 2023 motverka arbetslivskriminalitet. I december 2023 förlängde regeringen uppdragstiden till och med den 31 december 2024. Arbetsmiljöverket har i dagsläget cirka 30 inspektörer som jobbar enbart med arbetslivskriminalitet.

Under år 2023 öppnade fem nya myndighetsgemensamma center mot arbetslivskriminalitet (AKC). Alla sju AKC:er är därmed etablerade, där Arbetsmiljöverket och övriga myndigheter arbetar tillsammans för att motverka brott i arbetslivet. Kommunikationen kring detta stärker budskapet att våra myndigheter jobbar tillsammans för att se till att vår gemensamma välfärd upprätthålls, att företag konkurrerar på schyssta villkor och att den enskilda människan inte skadas, utnyttjas eller dör på jobbet.

Vi har under perioden fortsatt arbetet med att genomföra och vidareutveckla de myndighetsgemensamma kontrollerna. Närmare 12 000 myndighetsgemensamma kontroller är genomförda sedan år 2018, där Arbetsmiljöverket har deltagit. Vi har genomfört kontroller i både mans- och kvinnodominerade branscher. Myndighetsgemensam kommunikation har skett löpande under året i anslutning till de insatser som gjorts.

Under perioden har vi också vidareutvecklat samrådet med arbetsmarknadens parter. Som ett led i myndighetssamarbetet har arbetet med att samordna annan myndighetssamverkan fortsatt, exempelvis samverkan mot organiserad brottslighet.

De samverkande myndigheterna har genomfört två kommunikationsinsatser (juni och november) där målet har varit att öka allmänhetens kunskap om förekomsten av arbetslivskriminalitet i det svenska samhället och påverka inställningen i en avståndstagande riktning. Kommunikationsinsatserna har gått i tv, radio, som tryckta och digitala annonser, i sociala medier och på bio. Insatserna hänvisar till en webbsida (www.av.se/stoppakrim) med tips till konsumenter om vad de kan göra för att inte bidra till arbetslivskriminalitet.

Förberedande arbete för delen i regeringsuppdraget riktat till utsatta arbetstagare har också påbörjats där syftet är att stärka utsatta arbetstagares kunskap om rättigheter och stöd.

Under året har Arbetsmiljöverket prövat ansökningar och betalat ut statsbidrag om 1,3 miljoner för att främja kunskapsutbyte och samverkan med myndigheter i syfte att motverka brott och andra regelöverträdelser i arbetslivet. Vår bedömning är att de bidrag som utbetalats har kommit till nytta, t ex inom byggsektorn.